

K novým řádům

Ke studiu nového Polního řádu

Plukovník Csc. Luďvik Varvařovský

Nový Polní řád představuje shrnutí nejnovějších zásad a poznatků z teorie a praxe socialistického vojenského umění na stupni divize — pluk. Dokonale zvládnout tento řád je samozřejmou povinností všech důstojníků. Zvládnout ovšem neznamená naučit se zásady řádu mechanicky opakovat. Zvládnout — to znamená zásadám řádu rozumět, pochopit smysl a obsah jednotlivých ustanovení a tvůrčím způsobem je používat při výcviku vojsk a štábů.

Správně pochopit a uvést v život zásady v něm obsažené, je možné jen na podkladě skutečného studia tj. na podkladě podrobného zamýšlení nad obsahem každého jednotlivého odstavce. Nemohu se zabývat vším co nový řád přináší.

Proto chci poukázat pouze na hlavní zásady, jež Polní řád staví do zcela nového světla a pokusit se objasnit proč jsou postavena právě tak a ne jinak.

— ☆ —

Nový Polní řád vnáší značné změny do některých norem a **určování bojových úkolů**.

Nejde pouze o změny norem, ale současně i o změny obsahu bojových úkolů. Vševojsk-1-1 z r. 1960 vysvětloval obsah bojových úkolů velmi schematicky. Nový řád v člancích o určování bojových úkolů plně respektuje vysoce manévrový, dynamický a značně proměnlivý charakter soudobé bojové činnosti.

Tak např. čl. 143 Vševojsk-1-1 uváděl, že bojový úkol divize útočící v prvním sledu se do hloubky obvykle dělí na bližší, následující a další úkol, přičemž

— bližším úkolem je průlom prvního pásma nepřátelské obrany,

— následujícím úkolem — rozvíjení útoku do hloubky s cílem prolomit mezilehlé postavení a ovládnout druhé pásmo obrany nepřítele z chodu,

— dalším úkolem — ovládnout čáry (objekty), které zabezpečují rozvinutí útoku do hloubky aneb bojovou činnost do boku k rozšíření průlomu.

K čemu takové formulace v praxi vedly? Především k tomu, že činnost vojsk nebyla usměrňována na ničení protistojícího nepřítele, ale na terénní čáry a objekty (prolomit 1. pásmo, prolomit mezilehlé postavení, ovládnout čáry, objekty, které zabezpečují rozvinutí útoku atd.). Avšak prolomit obranné pásmo nebo postavení není přece možné bez předchozího ničení, nebo alespoň

spolehlivého umlčení nepřítele, který je brání. Mechanické opakování těchto formulací v bojových rozkazech vedlo tedy nakonec k tomu, že vojska nebojovala s nepřítelem, ale s terénem. Méně se zkoumal nepřítel, více se zkoumaly terénní čáry, místo aby se ničil nepřítel obsazoval se terén. Vznikalo nebezpečí, že velitelé, štáby i vojska by postupně mohli přivyknout tomu, že útok je celkem lehká záležitost, spočívající spíše v překonání obtížností terénu, nežli v ničení nepřítele. Tyto tendence byly někdy ještě podporovány tendencemi o všemohoucnosti jaderných zbraní a z toho pramenícím přesvědčením, že ničení bránícího se nepřítele bude řešeno jadernými zbraněmi bez nutné účasti vojsk. To byl jeden důsledek.

Druhý důsledek byla nejistota jak formulovat úkoly, byla-li obrana nepřítele organizována jinak než na jednotlivých pásmech a postavení a přešel-li nepřítel do obrany v důsledku neúspěšného střetného boje atd. Vševojsk-1-1 sice určoval, že při průlomu obrany, jež nemá výrazná pásma, se dává útočícím vojskům úkol zničit určitá uskupení a ovládnout důležité čáry (prostory) terénu. Co však dělat, když nepřítel se sice brání, jeho obranu je však možné překonat jinak nežli průlomem? Vždyť průlom se používá tehdy, když nepřátelská obrana je souvislá, bez mezer, bez odkrytých boků; proniknout do hloubky nepřátelské sestavy je tedy možné až po vytvoření mezery, t.j. po prolomení obranných postavení a pásem čelním úderem? Co v takových situacích bude bližším úkolem, co následujícím a co dalším? A jak vůbec tyto úkoly chápat a formulovat, jestliže např. nutnost zdolat nepřátelskou obranu nenastala na začátku bojové činnosti, ale až v jejím průběhu, např. v průběhu pronásledování? V takových situacích si většina velitelů opět pomáhala terénem, neboť ustanovení čl. 143 Vševojsk-1-1 k tomu dávalo přímý návod: „... zničit určitá seskupení a ovládnout důležité čáry (prostory) terénu“. Proto nebylo celkem zvláštností, že úkol „zničit určitá uskupení“ se skutečně v rozkaze celkem hladce vyřídil formálním opakováním této věty, a že mnohé bojové úkoly (ne-li většina) zněly např. zpravidla takto: „7 msp, s....., úderem ve směru.... zničit protistojícího nepřítele a ovládnout čáru“... jako bližší úkol. Následující úkol: ovládnout čáru.... Další úkol: postupovat ve směru a ovládnout čáru....

Konečně třetí důsledek byl v tom, že se nedělal celkem žádný rozdíl mezi bojovými úkoly při útoku s použitím jaderných zbraní a bez jejich použití. Čl. 143 sice stanovil, že tehdy, kdy divize provádí průlom bez atomových zbraní, nebo působí-li na podružném směru, může být hloubka bojového úkolu menší.

Útok bez použití jaderných zbraní se od útoku s použitím jaderných zbraní liší však i tempem a jinými charakteristickými znaky. Tyto okolnosti Vševojsk-1-1 vůbec neřešil a tak se stávalo, že i v těch situacích, kdy jaderné zbraně používány nebyly, se útočilo tempem stejně vysokým jako při útoku s použitím JZ, což ovšem nemohlo být v souladu s možnostmi vojsk, jak dokazují zkušenosti z 2. světové války; např. sovětské tankové armády i v obdobích rozvíjení úspěchu v operační hloubce dosahovaly maximálních temp okolo 50 km za 24 hodiny.

Nejinak tomu bylo i v ustanoveních o střetném boji. Tak např. čl. 220 stanovil, že „svazku a útvaru se určuje bližší úkol a následující úkol podle čar, jejichž ovládnutí vytvoří výhodné podmínky pro další boj“. Uvedená formulace je sama dostatečným důkazem přímé podpory těch tendencí, jež vedly nikoliv k ničení nepřítele, ale k překonávání a ovládnutí terénu. Kromě toho sám cha-

rakter střetného boje tj. velká dynamičnost, náhlé změny situací atd., je v přímém rozporu s požadavkem určovat kromě bližšího i následující úkol (i když pouze podle terénních čar).

V čem tedy je nový řád oproti Vševojsk-1-1 úplnější, konkrétnější a jasnější? Především ve dvou základních rysech:

— zásady střetného boje se rozebírají v samostatné hlavě (hlava VIII) neboť **střetný boj** je označován za samostatný druh bojové činnosti (nikoliv tedy pouze zvláštní druh útočného boje), což vzhledem k jeho charakteristickým rysům je úplně správné. Střetný boj je takový druh boje, při němž obě strany se snaží dosáhnout svého cíle útočnou činností. Jde tedy o zcela jinou útočnou činnost nežli je tomu v situacích, kdy před vojsky stojí nepřítel v obraně;

— upřesňuje se pojem **útok**, jako bojová činnost proti nepříteli, jenž se brání a jejímž cílem je úplné zničení bránícího se nepřítele v krátké době a obsazení důležitých prostorů; tedy na rozdíl od Vševojsk-1-1 se podtrhuje nutnost úplného zničení nepřítele a to v krátké době.

Tyto dva základní rozdíly pochopitelně ovlivňují nejen náplň bojových úkolů vcelku, ale specifikují je i pro jednotlivé druhy útočné činnosti co do obsahu, hloubek a tempa.

Proto např. **při studiu zásad střetného boje** bude účelné obrátit pozornost především na tato ustanovení:

— Rozhodující význam má předejití nepřítele v palebných úderech, v rychlém rozvinutí vojsk a okamžitém přechodu do útoku; proto se nařizuje, že jednotky musí skrytě, nejkratší cestou a největší možnou rychlostí najet na stanovený směr a provést rozhodnou zteč do boku nepřítele. Jinými slovy to znamená, že ve střetném boji se jednotky pluků a útvary svazků zasazují z chodu tak, jak přicházejí na bojiště. Tuto zásadu je třeba zvlášť dobře pochopit a prakticky procvičit, protože zkušenosti ze cvičení ukazují, že tak tomu zpravidla nebylo, že organizace zahájení střetného boje se prakticky nelišila od způsobů útoku na bránícího se nepřítele. Velmi často bylo totiž možno pozorovat, že hlavní síly pluku (divize), místo toho aby využily činnosti předsunových odřadů k širokému manévru s cílem údery do boků a týlu rozčlenit a postupně zničit hlavní nepřátelské uskupení, se k nepříteli napřed opatrně přibližovaly, zaujímaly útočnou sestavu, organizovaly součinnost a teprve potom zahajovaly útok. Nejinak tomu bylo i s činností předsunutých odřadů, které se ponejvíce spokojovaly tím, že zaujaly v terénu určitou čáru a až do příchodu hlavních sil zpravidla vedly pasívní obranu. Nový řád nařizuje předsunutým odřadům provádět odvážnou zteč na nepřítele i v těch situacích, kdy tento má nad ním převahu sil a prostředků; tedy nikoliv pasívní, ale rozhodná aktivní činnost PO.

— Základním principem činnosti ve střetném boji musí být snaha rozdělit uskupení nepřítele a zničit je po částech. Proto se v řádu předpokládá, že ke zmaření organizovaného přesunu nepřítele a vytvoření podmínek k jeho zničení po částech, musí letectvo, raketové útvary a dělostřelectvo ještě před rozvinutím hlavních sil divize (pluku) provádět údery na postupující proudy nepřítele zejména v prostorech přeprav, soutěsek a těžko průchodných míst.

Taková opatření jsou možná jen tehdy, je-li jednak organizován aktivní a hluboký průzkum k získání hodnověrných údajů o blízcím se nepříteli (což má např. mimořádnou důležitost v prvních hodinách války v pohraničním střetném

sražení) a jsou-li útvarům a jednotkám posilové prostředky (hlavně dělostřelectvo) přidány předem, aby mohly provádět palebné úderý co nejdříve a na maximální vzdálenost a zabezpečovat samostatné zahájení boje jednotek a útvarů z chodu. Rovněž na tato opatření nový řád pamatuje.

— Zvlášť velká je ve střetném boji úloha manévru. Přesto manévr nesmí být samoučelným. Proto řád předpokládá, že může být výhodný i čelní úder, jestliže by manévr do boků a týlu (ačkoliv se považuje za neúčelnější) byl obtížný nebo vyžadoval značný čas. Aby však byla útvarům a svazkům zabezpečena co největší možnost širokého manévrování, řád na to pamatuje jednak tím, že jejich činnost neomezuje žádným rozhraním, ani nespazuje iniciativu velitelů podrobným stanovením úkolů. Ve střetném boji se útvarům i svazkům určuje pouze bližší úkol (zničit hlavní síly protistojícího uskupení, zničit nepřítele ve směru útoku apod.) a směr dalšího útoku; pásmo útoku se neurčuje. Toto ustanovení je třeba si zvlášť dobře zapamatovat, aby nebylo chybně zaměňováno s útokem na bránícího se nepřítele, kde se naopak určuje jak rozhraní, tak i podrobný úkol.

Při studiu těchto ustanovení může ovšem vzniknout určitá nejistota, jak jich správně použít v praxi, není-li situace taková, aby jednoznačně ukazovala na střetný boj. Jde např. o situace, jež mohou vzniknout na samém začátku operace počátečního období války. Vše nasvědčuje tomu, že první pohraniční boje by měly charakter střetných bojů, jež by se s postupným zasazováním hlavních sil operačních uskupení obou stran rozrostla do pohraničního střetného sražení. Může tedy vzniknout otázka: „Jak vlastně stanovit a formulovat bojový úkol prvosledovým útvarům a hlavně divizím;

— zda pro střetný boj, vzhledem k tomu, že útvary a svazky nepřítele budou mít zřejmě rovněž útočné záměry a budou v pohybu, nebo

— zda pro útok na bránícího se nepřítele, vzhledem k tomu, že předsumuté jednotky nepřítele, rozmístěné v pásmu krytu podél státní hranice, mohou mít (alespoň dočasně) úkoly obranné?“

Budou-li úkoly stanoveny pouze pro střetný boj, nebude to v rozporu se zásadou, že divizím se určuje úkol na 24 hodiny, a ještě se veliteli divize orientačně naznačuje pravděpodobný úkol na další den? Vždyť přece řád říká, že ve střetném boji se divizi stanoví pouze bližší úkol a směr dalšího útoku — a bližší úkol není přece úkolem na 24 hod. ? A naopak — bude-li divizi stanoven bojový úkol pro útok (tj. bližší úkol, směr dalšího útoku a úkol dne, případně bližší a následující úkol a úkol dne a k tomu ještě útočné pásmo (rozhraní), nebude to svazovat iniciativu velitelů divizí a útvarů, nebude to bránit širokému manévru atd., jestliže nepřítel nebude v obraně, ale bude útočit?

Ačkoliv na takové otázky nemůže žádný řád dát jednoznačnou odpověď, přesto zásadní vysvětlení lze v novém řádu najít; např. v IX. hlavě se upozorňuje na to, že bojový úkol divize (pluku) se stanoví podle zámyslu operace (boje), podle stupně zničení nepřítele jadernými zbraněmi a jinými prostředky, podle rázu jeho obrany, složení divize (pluku), podle terénu a jiných podmínek. Již z toho je zřejmé, že bojový úkol bude ve své konkrétnosti vždy jiný a nelze jej určovat prostým vynesemím orientační normy do mapy. Proto např. ve shora uvedeném konkrétním případě bude jistě účelné stanovit divizi bojový úkol na 24 hod., třebaže jeho náplní bude převážně střetný boj. Přitom

v podrobnostech může postačovat určit konkrétně pouze bližší úkol, pro další činnost označit pouze směr dalšího útoku (postupu), ovšem tento směr vytyčit na takovou hloubku úkolu dne s přihlédnutím k bojovým možnostem divize a předvídanému tempu postupu vojsk. Taková formulace bojového úkolu by jistě vyhovovala jak pro střetný boj, tak i pro útok a poskytovala by velitelům divizí dostatečné možnosti k iniciativním opatřením. Rozhraní (šířku útočného pásma) nebude nutné určovat za státní hranicí, bude ovšem účelné určit je na vlastním území k zabezpečení organizovaného vyvedení vojsk a překročení státní hranice.

Ačkoliv úloha a význam střetných bojů v obecném systému bojové činnosti zejména v počátečním období války v podstatné míře vzrostly, přesto hlavním druhem bojové činnosti, tak jako dříve, je **útok**. Jen rozhodný útok ve vysokém tempu a do velké hloubky zabezpečuje úplné zničení nepřítele.

Myšlenkou „dosáhnout maximálně možného vysokého tempa“ je proniknout celý obsah řádu. Zkušenosti ze cvičení ukazují, že na směrech, kde bude použito dostatečné množství jaderných zbraní, může mít útok tempo 80—100 km za den. Ovšem takové tempo je možné jen při rozvíjení útoku v operační hloubce, v příhodném terénu a za výhodných podmínek. Nebude proto možné dosahovat tohoto tempa např. při průlomu nepřátelské obrany, nebo tam, kde bude silně vyčleněný terén, ani tam, kde nebudou použity jaderné zbraně.

Možnost útoku v tak vysokém tempu však vyžaduje ukládat vojskům **bojový úkol** jinak nežli tomu bylo dříve, tj. nejméně na den bojové činnosti a diferencovaně pro různé okolnosti. Proto při studiu zásad útoku bude nutné věnovat pozornost nejen novým způsobům útoku (z chodu, a z přímého dotyku), ale hlavně těm článkům, jež specifikují hloubku a obsah bojových úkolů. Zkušenosti totiž ukázaly, že při vysokém tempu není ani účelné, ani výhodné dělit bojový úkol divize na bližší, následující a další. Proto řád stanoví dávat divizi v prvním sledu bližší úkol, směr dalšího útoku a úkol dne, a pluku prvního sledu — bližší a následující úkol a směr dalšího útoku. Nesmí se však přehlédnout, že takové členění bojového úkolu platí v těch případech, kdy divize bojuje s nepřítelem, jenž se brání, a kdy se bojová činnost vede s použitím jaderných zbraní.

Bližším úkolem divize může pak být zničit nepřítele v útočném pásmu, prolomit jeho obranu na celou hloubku bojové sestavy nepřátelské divize prvního sledu a ovládnout čáru (prostor) zabezpečující výhodné podmínky pro další činnost. Hloubka tohoto úkolu bude tedy především závislá na uspořádání sestavy nepřítele (např. Zprav-53-39, 2. doplněk, uvádí, že bojová sestava divize NSR mívá v obraně hloubku do 30 km, francouzská divize 25—30 km). V počátečním období války může ovšem být uspořádání nepřátelské obrany odlišné, protože podle názorů NATO a strategické obraně se podél státní hranice zřizuje pásmo krytu, hluboké 25—100 km a určené pro boj na zdrženou. Toto pásmo pozůstává z několika postavení, vzdálených od sebe do 12 km, jejich základ tvoří jednotlivé opěrné body a hustý systém zátarasů. Za pásmem krytu se organizuje několik ústupových postavení o různé hloubce a v různých vzdálenostech. Je zřejmé, že při takovém členění a uspořádání obrany bude obsah bojového úkolu odlišný, protože není dobře možné prolomit obranu na celou hloub-

ku během jednoho dne, je-li např. pásmo krytu na některém směru hluboké až 100 km.

Úkolem dne při průlomu obrany může být obsazení čáry (prostoru, objektu) v hloubce do 50 km; při rozvíjení útoku v operační hloubce a za výhodných podmínek může být ukol dne až v hloubce 80—100 km. I když text tohoto ustanovení hovoří především o ovládnutí terénu, přesto nutno vidět, že při postupu do takové hloubky musí divize ničit (zpravidla v součinnosti se sousedy a s využitím jaderných úderů armádních a frontových raket a letectva) sborové nebo jiné zálohy, odrážet jejich protizteče, překonávat vodní překážky, pronásledovat odcházejícího nepřítele apod., protože si nelze představit, že by se nepřítel podobných objektů vzdal bez boje.

Další zvláštností nového řádu jsou ustanovení o **útku bez použití jaderných zbraní**. Jelikož v boji a operaci mohou být období, kdy jaderné zbraně z různých důvodů použity nebudou, budeme nuceni ničit nepřítele konvenčními prostředky tj. dělostřelectvem, tanky a letectvem. Ničivá síla těchto prostředků je samozřejmě menší nežli u jaderných zbraní; spolehlivé umlčení nepřátelské obrany v takových situacích bude proto vyžadovat, aby na příslušných úsecích byly soustředěny dostatečně velké síly a prostředky. To ovšem potřebuje čas.

Kromě toho vznikne větší potřeba času na rozdělení nepřátelských objektů mezi palebné prostředky, na delší palebnou přípravu (protože ničivá síla konvenčních prostředků je menší než u jaderných zbraní jakož i nutností přemísťovat častěji palebné prostředky).

Na tato vojska reaguje nový řád tím, že při útoku bez použití jaderných zbraní předvídá určovat divizi na směru hlavního úderu denní ukol hluboký pouze 25—30 km, v hloubce až 50 km. Tato čísla nejsou stanovena nějakým odhadem. Opírají se jednak o zkušenosti ze cvičení a konečně i o zkušenosti z posledního období 2. světové války, kdy sovětské tankové sbory a armády dosahovaly podobných temp. Vycházet ze zkušeností z 2. světové války je možné, neboť palebná a úderná síla soudobých tankových divizí je přibližně stejná jako palebná a úderná síla tehdejších tankových sborů.

S přihlédnutím k těmto faktům a s ohledem na to, aby byl sladěn postup vojsk s činností palebných prostředků, je účelné denní bojový úkol podrobněji rozdělit a specifikovat. Proto se bojový úkol divize prvního sledu dělí na bližší, následující a úkol dne.

Bližším úkolem této divize zpravidla je prolomit obranu nepřítele na celou hloubku bojové sestavy prvního sledu nepřátelské divize tj. zničit (rozbít) její prvosledové brigády nebo pluky. V podstatě to bude představovat hloubku asi 8—10 km, neboť podle Zprav-53-39 přibližně do této hloubky jsou rozmístěny prvosledové brigády divizí NSR.

Následujícím úkolem je prolomit obranu do celé hloubky bojové sestavy nepřátelské divize a zničit její divizní zálohy (u divize NSR je hloubka obranné sestavy do 30 km).

Úkolem dne je rozvíjet útok a ovládnout čáry (prostory) do hloubky 25—30 kilometrů při průlomu a až 50 km při rozvíjení útoku v operační hloubce.

Při studiu posledních dvou odstavců mohlo by se zdát, že jde o určitý rozpor jak ukazuje porovnání obsahu následujícího úkolu a úkolu dne, jakož i hloubky denního úkolu 25—30 km (jak o nich hovoří řády) s hloubkou nepřátelských sestav (jak o nich hovoří Zprav-53-39). V podstatě tomu tak není, protože

pokud řád hovoří o počtu kilometrů za průlom, pak čísla 25—30 km používá pouze orientačně pro vyznačení hloubky úkolu dne. Rozhodující nejsou ovšem tyto kilometry, ale síla, složení a aktivita nepřítele, členění a stupeň vybudování jeho obrany, vlastnosti terénu a bojové možnosti vlastních útočících vojsk.

Bude-li nepřítel silný a aktivní, pak asi bude svými divizními zálohami provádět protizteč. V takových případech bude hlavní náplní následujícího úkolu rozbít tuto protizteč a zničit divizní zálohy nepřítele. Úspěšným splněním tohoto úkolu bude vlastně prolomena sestava nepřátelské divize na celou hloubku, protože při zasazení své divizní zálohy nemá nepřátelská divize v další hloubce prakticky již žádné síly a prostředky (kromě týlových jednotek, popřípadě odcházejících rozbitých zbytků prvosledových brigád; ovšem zde se již nemůže hovořit o průlomu obrany). A jelikož podle názorů NATO se divizní zálohy zasazují do protizteče zpravidla ve prospěch prvosledových brigád, dojde ke střetnutí s nimi rozhodně dříve, nežli v hloubce 25—30 km od předního kraje. Na rychlosti rozbití divizních záloh bude pak záviset, zda úkol dne se splní v hloubce 25 nebo 30 km, popřípadě ještě dále.

Bude-li nepřítel naopak málo aktivní a místo do protizteče zasadí divizní zálohy do obrany zadního postavení, může být náplní následujícího úkolu prolomení mezilehlých postavení, bráněných např. brigádními zálohami, nebo zvlášť vyčleněnými silami a prostředky. Ničení divizních záloh by pak bylo náplní úkolu dne. V jiném případě (např. nebudou-li mezilehlá postavení a divizní zálohy se budou bránit v hloubce sestavy) bude obsahem následujícího úkolu opět ničení divizních záloh, avšak prostorově bude tento úkol zřejmě hlubší, což může znamenat, že i úkol dne bude hlubší jak 25—30 km. Konečně bude-li nepřátelská obrana málo hluboká, může být prolomena již v době plnění bližšího úkolu. V takovém případě v období následujícího úkolu nebude možné hovořit o průlomu.

Uvedený rozbor tedy ukazuje, že pro stanovení hloubky jednotlivých úkolů nejsou určující kilometrové normy, ale obsah. Proto v jednom případě se následující úkol splní v hloubce 10—15 km, v jiném případě např. až v hloubce 20—25 km. Zda to bude 10 nebo 25 km bude závislé kromě jiného i na tom, jaké informace budeme o nepříteli mít. Současně rozbor ukazuje, že svými rozdílnými ustanoveními o úkolech (tj. s použitím jaderných zbraní a bez nich) řád prakticky uvádí do souladu hloubku a obsah úkolů tankových a motostřeleckých divizí s požadovaným vysokým tempem při současném respektování reálných bojových možností těchto divizí.

Další změnou oproti dřívějšímu řádu je upřesnění šířky útočných pásem. Dříve se uvádělo, že divize, prolamující nepřátelskou obranu na směru hlavního úderu, dostává útočné pásmo široké 6—12 km; jaké pásmo divize dostává v jiných druzích útočné činnosti uváděno nebylo. Nehledě na to, že toto ustanovení nepřihlíželo ke změnám, jež nastaly v charakteru nepřátelské obrany a v růstu palebných, úderných a manévrových možností soudobých motostřeleckých útvarů a svazků, bylo i v rozporu se zásadami OPZHN, které doporučují uspořádat pochodové a bojové sestavy rozptýleně do šířky a hloubky.

Tyto skutečnosti a změny nový řád plně respektuje a na základě poznatků a propočtů z různých zkušebních cvičení vychází na jedné straně z nutnosti zabezpečit nejlepší podmínky pro široké využití manévru a ochranu proti jader-

ným zbráním, a na druhé straně z možností vojsk spolehlivě zničit nepřítele a dosáhnout vysokého tempa.

V současné době, s přihlédnutím k nynější organizaci útvarů a svazků, k počtům zbraní v nich a jejich takticko-technickým vlastnostem, nejvíce těmto požadavkům odpovídá šířka pásma útoku pro divizi do 20 km a pro pluk do 5 km; prapor může útočit na frontě do 2 km.

Šířka těchto pásem neznámá, že síly a prostředky divize se mají rovnoměrně rozptylovat po celém pásmu. Vedlo by to k šabloně při tvoření bojových sestav; např.: jelikož pluk útočí v pásmu 5 km a divize má pásmo 20 km, musí divize mít všechny čtyři pluky v prvním sledu. A co potom vyčlení velitel divize do 2. sledu? Samozřejmě, že takový přístup k výkladu tohoto ustanovení by byl nejen schematický, ale přímo absurdní, neboť i v soudobých podmínkách má plnou platnost princip soustřeďování úsilí na rozhodujících směrech.

Proto řád upozorňuje na to, že motostřelecká a tanková divize prvního sledu provádí úder zpravidla na dvou úsecích a soustřeďuje přitom úsilí na hlavním z nich; pluk provádí úder na jednom úseku.

Řád sice upřesňuje, jak mají (mohou) být úseky průlomu široké. Přihlédneme-li však k ustanovení o palebné přípravě útoku, že ke zničení a umlčení nepřítele, kterého nelze ničit jadernými údery na předním okraji a v hloubce, se provádí palebná příprava s použitím klasických a chemických nábojů, pak lze předpokládat, že úseky průlomu budou v podstatě stejné jako při průlomu bez použití jaderných zbraní, jelikož takticko-technické možnosti a počty zbraní divizí a útvarů jsou v obou případech tytéž. Budou-li tyto zásady uplatňovány opravdu tvůrčím způsobem s přihlédnutím k vlastnostem terénu a charakteru nepřátelské obrany, pak bojové sestavy divize i pluku mohou být velmi rozmanité. Např. v jednom případě budou dva pluky v prvním a dva v druhém sledu, přičemž mezera mezi nimi může mít různou šířku (teoreticky až 10 km); kromě toho jeden pluk může být tankový, jeden motostřelecký, nebo oba tankové, nebo oba motostřelecké, jeden zesílený, jiný bez posilových prostředků apod. Pluky druhého sledu mohou být vedeny za středem sestavy, nebo na bocích, nebo stupňovitě apod.

V druhém případě mohou být v prvním sledu tři pluky, přičemž dva mohou útočit těsně vedle sebe v pravé polovině pásma na směru hlavního úderu, třetí na pomocném směru v levé polovině pásma (nebo naopak) oddělen mezerou teoreticky 5 i více km širokou. Jelikož i bojové sestavy pluků mohou být stejně rozmanité, je možných variant bojové sestavy divize skutečně značně mnoho.

Nutno ovšem upozornit, že tato ustanovení platí výhradně pro útok na bránícího se nepřítele, tj. tedy pro situace, kdy vojska musejí provést průlom nepřátelské obrany a kdy bojová činnost je vedena s použitím jaderných zbraní.

Bude-li útok na bránícího se nepřítele prováděn bez použití jaderných zbraní, bude nutné soustřeďovat na rozhodující úseky velké síly a prostředky a provádět dlouhou palebnou přípravu. V takových případech (podle ustanovení řádu) divize na směru hlavního úderu může útočit v pásmu do 100 km a prolamovat obvykle na jednom úseku o šířce do 4 km. Pluk může útočit v pásmu do 5 kilometrů, prolamovat obranu na frontě do 2 km; prapor útočící na frontě do 1 000 m. Řád doporučuje, aby v těchto podmínkách prolamovaly obranu motostřelecké divize a tankové divize, aby se používaly k rozvíjení průlomu a útoku do hloubky.

Z rozboru těchto ustanovení by tudíž měly vyplynout pro praxi asi tyto závěry:

— jelikož divize prolamuje nepřátelskou obranu bez použití jaderných zbraní na jednom úseku širokém 4 km a pluk je schopen prolomit na 2 km, musí se pro průlom soustředit dva pluky, jejichž dvoukilometrové úseky průlomu budou těsně sousedit; jinými slovy prolamovat se bude zpravidla vnitřními křídly dvou pluků téže divize, což ovšem nevylučuje, že by průlom mohl být uskutečněn i vnějšími křídly dvou pluků bojujících na vnějších křídlech sousedních divizí (takové řešení předpokládá ovšem úzkou součinnost mezi divizemi); zmíněné zásady nevylučují i užší úsek průlomu;

— uvedená ustanovení řádu hovoří o divizi **na směru hlavního úderu**; bude-li divize na pomocném směru (a to může být např. v méně výhodném terénu) může být pásmo zřejmě širší i při útoku bez použití jaderných zbraní; v takových případech nelze vylučovat možnost, že divize bude mít v prvním sledu tři pluky a bude prolamovat na dvou úsecích; šířka jednotlivých úseků průlomu může být různá a bude závislá nejen na charakteru terénu a rázu nepřátelské obrany, ale i na bojových možnostech divize;

— soustředění sil a prostředků na úsek průlomu nelze vidět pouze v soustředěném úderu dvou pluků, ale především v dostatečně intenzitě paleb, jež by zaručila spolehlivé umlčení nepřátelské obrany; této intenzity nemusí však být dosahováno soustředováním velkého množství palebných prostředků (hustoty hlavní) přímo před úsekem průlomu, jelikož značný dostřel dnešního dělostřelectva umožňuje poměrně široký manévr palbou beze změny palebných postavení, tzn. na úseku průlomu může působit i dělostřelectvo vzdálené od úseku průlomu až na účinný dostřel, tj. u některých systémů až 20 km.

— řád doporučuje prolamovat obranu především motostřeleckými jednotkami; tyto jednotky budou v soudobých podmínkách provádět zteč zpravidla na obrněných transportérech (bojových vozidlech pěchoty) spolu s tanky; přesto řád připouští i možnost zteče v pěší sestavě při nedostatečném zničení nepřítele a ve složitých terénních podmínkách; v praxi to tedy bude znamenat, že tankové prapory motostřeleckých pluků budou v těchto situacích zpravidla přiděleny prvosledovým motostřeleckým praporům jako tanky přímé podpory;

— zasazovat tankové divize (útvary) k rozvíjení průlomu a útoku do hloubky bude v zájmu vysokého tempa účelné co nejdříve tj. v okamžiku prolomení taktické hloubky nepřátelské obrany; konkrétní volba doby zasazení bude ovšem závislá nejen na celkové situaci, ale především na uspořádání nepřátelské obrany; nový polní řád USA totiž rozeznává dva druhy obrany — obranu mobilní, jež má minimum sil vpředu a maximum v hloubce sestavy, a obranu prostoru, v níž naopak většina sil a prostředků je rozmístěna spíše v přední části bráněného prostoru; o nějakém členění obrany na jednotlivá postavení apod. tento polní řád přímo nehovoří; k zasazení tankových útvarů (svazků) může docházet v některých případech ještě v průběhu průlomu (např. k rozbití nepřátelských divizních záloh při mobilní obraně) nebo k doprolomení sestavy jednotek vyčleněných k obraně určitého prostoru (tj. např. k doprolomení postavení nebo prostoru bráněného brigádními zálohami) a v jiných případech až po dokončení průlomu.

Nakonec několik poznámek k šířce útočného pásma. Zásady operačního umění ukazují, že vševojsková armáda v sestavě pěti — šesti svazků má útočné pásmo široké 100 i více kilometrů; přitom se nerozlišuje zda jde o útočnou operaci s použitím nebo bez použití jaderných zbraní.

Bude-li taková armáda postavena před úkol vést útočnou operaci proti bráničimu se nepříteli s použitím jaderných zbraní, nebude stanovení šířky útočných pásem svazků v duchu nového Polního řádu (divize—pluk) činit zřejmě žádné potíže. Charakter terénu ve střední a západní Evropě zpravidla nedovoluje na jednotlivých operačně taktických směrech rozvinout více jak dvě divize; naopak většina těchto směrů má kapacitu jedné divize. Bude-li tedy vševojsková armáda mít např. tři msd a dvě td, vyčlení pravděpodobně do prvního sledu tři a do druhého dvě divize (popřípadě čtyři a jednu divizi). Jelikož divize na směr hlavního úderu dostává pásmo do 20 km, bude útočné pásmo ostatních divizí úměrně širší (průměrně 40 km u dvou dalších divizí, popřípadě 25—30 km u tří dalších divizí). S přihlédnutím k zásadám OPZHN (rozptylovat sestavy, útočit na směrech) a k tomu, že určité prostory nejsou pro bojovou činnost vhodné (v našich podmínkách 20—30 % pásma), jsou zmíněné šířky útočných pásem divizí v podstatě v normách stanovených řádem, tj. divize na pomocném směru bude mít např. pásmo široké 30 km, ovšem pro období průlomu soustředí svoje úsilí na příslušné úseky průlomu a ostatní část pásma bude pouze střežit nebo zajišťovat minimem sil.

Jak však realizovat ustanovení řádu v případě, že útočná operace bude vedena bez použití jaderných zbraní, přičemž šířka pásma armády i počet divizí zůstávají stejné? Zde nutno opět přihlídnout k tomu, že 10 km široké pásmo dostávají pouze divize na směr hlavního úderu armády. Ovšem ve srovnání s předchozím případem by si praxe asi velmi často vyžadovala, aby na směr hlavního úderu prolamovaly obranu dvě divize v těsné taktické součinnosti; při takové variantě by ostatní divize musely mít zřejmě ještě širší pásma nežli v předchozím případě, nebo by v prvním sledu armády muselo být zasazeno více divizí; v tom případě, že by takové řešení nebylo možné, musela by se útočná činnost soustředit pravděpodobně pouze na určitou část útočného pásma armády, zatím co v ostatní části by se mohlo přejít k dočasné obraně, aby se nutná část sil a prostředků z těchto úseků mohla manévrem podél fronty přesunout na rozhodující úsek. Ačkoliv nový řád považuje obranu za vynucený druh bojové činnosti (v tomto případě by šlo skutečně o vynucené opatření), přesto ji uznává a ukazuje, že obrana dovozuje získat čas, ušetřit síly a prostředky na jedněch směrech a vytvořit podmínky útoku na jiných. Jelikož šířka pásma obrany divize se zvětšuje na 30 km, a v terénu, z části pro vojska nedostupném i více, je zřejmé, že takovým opatřením je možné vyšetřit síly k průlomu nepřátelské obrany na jiném směru.

Podstata řešení problému bude tedy ve zcela jiných okolnostech. Půjde zřejmě o to, jak zúžit pásma činnosti na oněch 10 km, aby to neznamenal ztrátu tempa nebo dokonce zastavení útočné činnosti. Jakákoli podobná situace by totiž mohla znamenat ztrátu iniciativy, protože v operacích bez použití jaderných zbraní jsou možnosti pozemních vojsk v boji s hlubokými zálohami nepříteli značně omezené, což dává nepříteli možnost zpevnit obranu a přivést zálohy méně oslabené než v situacích, kdy tyto manévrující zálohy a druhé sledy jsou cílem raketových a leteckých jaderných úderů. Tím spíše by tato proti-

opatření provedl kdyby útočící vojska zastavila svůj postup, aby se mohla přeskupit a vytvořit úderné uskupení k prolomení nepřátelské obrany.

Proto nový řád, ačkoli uznává i útok z přímého dotyku s nepřítelem, **klade hlavní důraz na útok z chodu**. Polní řád uvádí, že z chodu budeme útočit obvykle po vyvedení vojsk z hloubky s obsazením vyčkávacího prostoru, přičemž v počátečním období války (tj. v první operaci) může útok z chodu zahajovat přímo ze stálých posádek, nebo z prostorů, určených pro vyvedení vojsk při bojovém poplachu. Nastane-li nutnost prolomit nepřátelskou obranu při bojové činnosti vojsk v hloubce, budeme útočit z chodu bez zaujetí vyčkávacího prostoru.

Těmito ustanoveními dává řád vhodný návod jak zužovat útočné pásmo na 20, popřípadě na 10 km. V praxi to můžeme uskutečnit např. takto:

— půjde-li o průlom nepřátelské obrany na samém začátku první operace počátečního období války (např. bude-li pásmo krytu obsazeno a budou je bránit dostatečné síly a prostředky), mohou prvosledové divize určené k útoku na tuto obranu na směru hlavního úderu armády přímo za přesunu z posádek (ze shromaždišť) soustředit své úsilí do pásma 20 nebo dokonce 10 km; přitom nelze pousťet ze zřetele, že konkrétní šířku útočného pásma i šířku jednotlivých úseků průlomu by v tomto případě ovlivňoval hlavně pohraniční terén a šířka jednotlivých pohraničních přechodů; ostatní úseky fronty (státní hranice) by v daném případě bránily jednotky PS;

— půjde-li o útok na nepřátelskou obranu v průběhu operace, může se pásmo na 20 nebo 10 km zužít tím, že do pásma některé divize, bojující v prvním sledu, z chodu zasadíme další divizi z druhého sledu nebo zálohy velitele armády, popř. frontu; jelikož při rozvíjení operace v hloubce nepřátelské sestavy vedeme bojovou činnost zpravidla na směrech, bez určování rozhraní mezi divizemi, bývají mezi svazky i mezi útvary někdy značné mezery; zasadit do této mezery nový svazek a omezit jeho pásmo rozhraním není v praxi vojsk nic neobvyklého; obtíže může ovšem činit malá hustota komunikací v určitých prostorech, protože v pásmu 10 km nebudou vždy pro každý pluk prvního sledu 1—2 pochodové osy a pro divizi další 1—2 záložní osy jak stanoví řád;

— nebudou-li k dispozici druhé sledy a zálohy budou slabé, nebude možné zužovat útočná pásma zasazením vojsk z hloubky (manévrem z týlu k frontě); k průlomu obrany bude třeba přeskupit síly a prostředky z méně důležitých směrů a úseků fronty, často i za cenu, že část útočících vojsk podstatně rozšíří své pásmo, omezí útočnou činnost a popřípadě přejde na přechodnou dobu k aktivní obraně; ušetřené síly a prostředky přeskupíme na směr určený k průlomu; i když tato opatření budeme nuceni uskutečňovat z chodu, tj. ještě v době přibližování se k přednímu kraji nepřátelské obrany, přesto mohou nastat situace, že pásmo útoku nebudeme zužovat manévrem z týlu k frontě, ale manévrem podél fronty;

— v některých případech se vojskům nepodaří průlom z chodu, budou odpořem nepřítele zastavena; s takových situacích řád přiznává nutnost organizovat útok z přímého dotyku s nepřítelem; v období organizace tohoto útoku budeme vytvářet úderná uskupení a určovat útočná pásma jak manévrem sil a prostředků z hloubky k frontě, tak i podél fronty, přičemž zužení pásem některých útvarů a svazků si vynutí rozšíření pásma jiných vojsk.